

PGS. TS. NGUYỄN HOÀNG GIÁP (Chủ biên)  
PGS. TS. NGUYỄN THỊ QUẾ  
PGS. TS. THÁI VĂN LONG  
PGS. TS. PHAN VĂN RÂN

# **MỘT SỐ VẤN ĐỀ CHÍNH TRỊ QUỐC TẾ TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY**

**NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA - SỰ THẬT**  
Hà Nội - 2012

xuất bản cuốn sách **Một số vấn đề chính trị quốc tế trong giai đoạn hiện nay** của nhóm tác giả PGS. TS. Nguyễn Hoàng Giáp, PGS. TS. Nguyễn Thị Quế, PGS. TS. Thái Văn Long, PGS. TS. Phan Văn Rân.

Cuốn sách đề cập tới những vấn đề có tính thời sự của nền chính trị quốc tế hiện nay như xu thế toàn cầu hoá, mối quan hệ giữa các nước lớn, chống chủ nghĩa khủng bố, trật tự thế giới mới,... Cuốn sách cho thấy một bức tranh đa dạng về nền chính trị của từng nước nói riêng cũng như cả thế giới nói chung. Đồng thời, trong cuốn sách các tác giả cũng đề xuất những giải pháp thiết thực nhằm đổi mới và tăng cường chính sách đối ngoại của Đảng và Nhà nước ta trong bối cảnh toàn cầu hoá, hội nhập quốc tế.

Hy vọng cuốn sách sẽ là tài liệu tham khảo có giá trị đối với các nhà khoa học, các nhà hoạch định chính sách và tất cả những ai quan tâm tới chính trị quốc tế hiện nay.

Xin trân trọng giới thiệu cuốn sách cùng bạn đọc.

*Tháng 7 năm 2011*

**NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA - SỰ THẬT**

## Chương I

# MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VỀ CHÍNH TRỊ QUỐC TẾ

## I- MỘT SỐ KHÁI NIỆM CƠ BẢN

### 1. Khái niệm chính trị

Chính trị là tất cả những hoạt động, những vấn đề gắn với quan hệ giai cấp, dân tộc, quốc gia và các nhóm xã hội xoay quanh một vấn đề trung tâm đó là vấn đề giành, giữ và sử dụng quyền lực nhà nước. Chính trị theo nguyên nghĩa của nó, là những công việc nhà nước, là phạm vi hoạt động gắn với những quan hệ giai cấp, dân tộc và các nhóm xã hội khác nhau mà hạt nhân của nó là vấn đề giành, giữ và sử dụng quyền lực nhà nước<sup>1</sup>.

Cái quan trọng nhất trong chính trị, theo Lênin, là "tổ chức chính quyền nhà nước", chính trị là sự tham gia của nhân dân vào công việc nhà nước, các định hướng của nhà nước, xác định hình thức, nhiệm vụ, nội dung hoạt động của nhà nước,... Bất kỳ vấn đề xã hội nào cũng mang

---

1. Xem: *Bách khoa Triết học*, Nxb. Tiến bộ, Mátxcơva, 1983, tr.507.

tính chính trị vì việc giải quyết nó trực tiếp hay gián tiếp đều gắn với lợi ích giai cấp, với vấn đề quyền lực.

Quan điểm trên đây về chính trị đòi hỏi chúng ta phải tiếp cận chính trị vừa với tư cách là một hình thức hoạt động xã hội đặc biệt, vừa với tư cách là một loại quan hệ xã hội đặc thù. Trong tính tổng hợp của cả hai phương diện đó, có thể hiểu *chính trị là mối quan hệ giữa các giai cấp, các cộng đồng xã hội về vấn đề nhà nước; là sự tham gia của nhân dân vào các công việc nhà nước; là tổng hợp những phương hướng, những mục tiêu được quy định bởi lợi ích cơ bản của giai cấp, của đảng phái; là hoạt động thực tiễn của các giai cấp, các đảng phái, các nhà nước để thực hiện đường lối đã được lựa chọn nhằm đạt mục tiêu đã đặt ra.*

## **2. Khái niệm chính trị quốc tế**

Hằng ngày, ta thường được tiếp xúc hay nghe trên đài, truyền hình nhiều thông tin về tình hình chính trị quốc tế về mọi lĩnh vực. Các thông tin đó có thể là những cuộc viếng thăm, hội đàm, hội nghị của các tổ chức quốc tế, các uỷ ban song phương và đa phương, các tổ chức văn hoá, kinh tế, giáo dục về các lĩnh vực cũng như xung đột chiến tranh, các chính sách đối ngoại giữa các quốc gia. Đặc điểm của những sự kiện này là có ít nhất hai nhà nước của quốc gia tham gia. Các quốc gia này hoạt động vì mục đích và quyền lợi chính trị đối ngoại của nước họ với một số vấn đề hoặc nội dung nhất định được đưa ra, bàn thảo. Người ta gọi đó là chính trị quốc tế.

Như vậy, chính trị quốc tế (chính trị thế giới) là

nên chính trị được triển khai trên quy mô toàn thế giới. Nó là sản phẩm của sự cộng tác qua lại giữa các chủ thể chính trị quốc tế trong hoạt động vì các mục tiêu quốc gia, khu vực và quốc tế. Cũng chính trong quá trình hoạt động thực hiện các mục tiêu, lợi ích cục bộ và toàn cục của các chủ thể này mà đời sống chính trị - xã hội quốc tế được thiết lập<sup>1</sup>.

#### a) Phân biệt chính trị quốc gia và chính trị quốc tế

Chính trị là một phạm trù thuộc về lĩnh vực quyền lực và liên quan đến quyền lực. Chính trị còn là một quá trình quá độ có giai cấp, có xung đột quyền lợi, đấu tranh để giành lấy quyền lực nhà nước.

Ngoài ra, còn có thể hiểu rõ hơn nữa về phạm trù này theo những quan niệm của Max Weber, David Easton hay Bernard Crick.

- Đối với Max Weber (cuối thế kỷ XIX - đầu thế kỷ XX) thì chính trị thuộc về lĩnh vực quyền lực và nhà nước. Theo đó, chính trị và nhà nước cần thiết cho loài người. Ông cũng cho rằng, chính trị là quá trình để giành lấy quyền lực, ảnh hưởng tới sự phân phối quyền lực giữa các quốc gia hoặc giữa các thành phần trong một quốc gia.

- Quan niệm của David Easton cũng liên quan khá chặt chẽ với học thuyết của Weber nhưng có phần trừu tượng hơn. Ông cho rằng, chính trị là sự phân phối có thẩm quyền các giá trị mà trong đó: giá trị hữu hình: tiền

---

1. Xem Dương Xuân Ngọc - Lưu Văn An: *Giáo trình Quan hệ chính trị quốc tế*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2008, tr.7.

bạc; giá trị vô hình; quyền lực; có thẩm quyền: phải hoặc nên tuân theo những quy định thực hiện phân phối.

- Quan niệm của Bernard Crick khác với Weber và Easton, khi ông cho rằng chính trị tức là chính phủ dưới một dạng nhất định, một phương thức đặc biệt để làm nên và thực hiện các chính sách, quy chế, luật lệ tác động đến xã hội.

Nhìn chung, chính trị là một loại hình của hoạt động xã hội dưới dạng các học thuyết, các hệ thống lý luận, chính trị thuộc phạm trù của hình thái ý thức xã hội. Nhưng, những thiết chế chính trị lại là biểu hiện vật chất hoá các ý tưởng chính trị dưới hình thức tổ chức, các cơ cấu xác định.

Tuy nhiên, phạm vi ảnh hưởng và hiện thực của chính trị lại không tự hạn chế trong phạm vi các quốc gia. Khi chính trị vượt ra khỏi biên giới của mỗi quốc gia thì tính chất của chính trị thực chất là các mối quan hệ chính trị giữa các nước và trở nên một hình thức mới là chính trị quốc tế.

### *b) Bản chất của chính trị quốc tế*

Với tư cách là một lĩnh vực của đời sống xã hội (bao gồm các lĩnh vực kinh tế, chính trị, văn hoá, xã hội), chính trị trước hết được thể hiện ở sự vận động chính sách, thể chế và quan hệ của các giai cấp, các đảng phái, các tổ chức chính trị - xã hội xoay quanh trục quyền lực nhà nước... Tuy nhiên, khi vượt khỏi phạm vi quốc gia, chính trị lại thể hiện trước hết ở các mối quan hệ giữa các quốc gia, mà tập trung ở quan hệ giữa các nhà nước vì quyền lực và lợi

ích của quốc gia, sau đó là quan hệ giữa các chủ thể tham gia vào đời sống chính trị quốc tế, nhờ đó mà nền chính trị quốc tế được hình thành.

Như vậy, có thể thấy: Chính trị quốc tế là sự tham gia vào đời sống quốc tế của nhà nước dân tộc, các tổ chức quốc tế, các tổ chức phi chính phủ, các phong trào chính trị, các tập đoàn xuyên quốc gia,... với mức độ khác nhau và vì mục tiêu, lợi ích quốc gia, khu vực và quốc tế khác nhau. Đặc trưng của chính trị quốc tế, trải qua các thời kỳ lịch sử, luôn có sự thay đổi, phụ thuộc vào mức độ và mục đích tham gia vào công việc quốc tế của các chủ thể chính trị quốc tế.

## II- NHỮNG CHỦ THỂ CHỦ YẾU CỦA CHÍNH TRỊ QUỐC TẾ

### 1. Quốc gia

#### a) Khái niệm quốc gia

Quốc gia là một hình thức tổ chức chính trị của con người phổ biến trên khắp thế giới. Hiện nay, hầu như rất ít ngoại lệ tồn tại bên ngoài khuôn khổ quốc gia. Quốc gia được gọi theo nhiều cách khác nhau như nhà nước (state), dân tộc (nation), đất nước (country) hay quốc gia - dân tộc (nation - state).

Từ góc độ quan hệ quốc tế, các tên gọi trên không hoàn toàn phản ánh nội dung như nhau về quốc gia hiện đại. Nhà nước hoặc chỉ cơ cấu chính trị cai quản quốc gia, hoặc chỉ tình trạng quốc gia chưa đầy đủ như Nhà nước Palestin hay Nhà nước Israel. Nhà nước cũng tồn tại từ

lâu trong lịch sử như Nhà nước Văn Lang hay Âu Lạc ở nước ta. Dân tộc để chỉ cộng đồng người có những bản sắc chung như văn hoá, ngôn ngữ, lịch sử,... Đất nước là cách gọi chung nhấn mạnh đến yếu tố lãnh thổ. Trong quan hệ quốc tế, thuật ngữ hay được sử dụng để chỉ quốc gia chính là quốc gia - dân tộc.

Quan niệm quốc gia: Quốc gia là thực thể nằm trong biên giới địa lý do chính quyền trung ương quản lý. Chính quyền của quốc gia có khả năng làm luật, đặt ra các quy tắc, các quy định trong phạm vi biên giới của mình, đồng thời có trách nhiệm thực hiện những nghĩa vụ quốc tế của mình. Quốc gia là một thực thể pháp lý được luật pháp quốc tế công nhận và quốc gia tự quyết định chính sách của mình. Có nhiều hình thức về tên gọi của quốc gia (liên bang, vương quốc, nước,...)

Trên cơ sở các biểu hiện trên, *Công ước Montevideo* về quyền và nghĩa vụ của quốc gia (1933) đã đưa ra khái niệm về quốc gia như sau: "Quốc gia là một thực thể pháp lý quốc tế và phải có các đặc tính sau: một dân cư thường xuyên, một lãnh thổ xác định và một chính phủ có khả năng duy trì sự kiểm soát hiệu quả trên lãnh thổ của nó và tiến hành quan hệ quốc tế với quốc gia khác". Đây được coi là định nghĩa chính thức về quốc gia.

#### *b) Vai trò của quốc gia trong nền chính trị quốc tế*

Quốc gia là chủ thể chủ yếu trong quan hệ chính trị quốc tế, vì nó có tham gia, có mục đích, có khả năng thực hiện và có ảnh hưởng đối với quan hệ chính trị quốc tế. Ngoài ra, mọi hoạt động quốc tế cơ bản đều bắt nguồn từ



các nhu cầu quốc gia, từ việc xác định lợi ích quốc gia trong từng thời kỳ, từng vụ việc cụ thể, từ các biện pháp thực hiện lợi ích quốc gia thông qua chính sách đối ngoại. Trong quốc gia, nhà nước là chủ thể trung tâm, chi phối. Các chủ thể khác như đảng phái, các tổ chức chính trị - xã hội,... phải dựa vào nhà nước để hoạt động và chịu sự tác động của nhà nước, thông qua hệ thống thuế, luật pháp. Trong thế giới hiện đại, vai trò của các tổ chức này ngày càng tăng song không thể tách rời chính sách đối ngoại của nhà nước, và về cơ bản là công cụ để phục vụ lợi ích quốc gia. Vai trò chủ thể quan hệ chính trị quốc tế của quốc gia đều lớn hơn và quan trọng hơn so với các chủ thể phi quốc gia vì các lý do sau:

*Thứ nhất*, quốc gia tham gia quan hệ chính trị quốc tế lâu đời nhất. Sự ra đời của quốc gia tạo cơ sở cho sự hình thành các tương tác qua biên giới giữa chúng, từ đó quan hệ chính trị quốc tế đã hình thành cùng với sự ra đời của quốc gia. Quốc gia tham gia quan hệ chính trị quốc tế liên tục nhất. Yêu cầu thực hiện chức năng đối ngoại và lợi ích quốc gia buộc nó phải tham gia liên tục quan hệ chính trị quốc tế. Quốc gia càng phát triển, lợi ích của nó ngày càng vượt ra khỏi khuôn khổ biên giới và ngày càng gắn bó thường xuyên và chặt chẽ với quan hệ chính trị quốc tế. Quốc gia càng phát triển thì tham gia quan hệ chính trị quốc tế càng rộng lớn. Lợi ích quốc gia rất đa dạng và bao trùm mọi lĩnh vực của đời sống. Vì thế, quốc gia phải tham gia mọi lĩnh vực trong quan hệ chính trị quốc tế để thực hiện lợi ích của mình. Trong khi đó, các chủ thể phi quốc gia không có sự tham gia quan

hệ chính trị quốc tế tương tự như quốc gia. Các chủ thể phi quốc gia ra đời muộn hơn nhiều. Chúng không đóng vai trò động lực hình thành quan hệ chính trị quốc tế và hoạt động chỉ trong những lĩnh vực nhất định. Cho đến nay, mặc dù sự tham gia quan hệ chính trị quốc tế của các chủ thể này đã tăng lên nhưng quan hệ giữa các quốc gia vẫn là phần cơ bản và bao trùm trong quan hệ chính trị quốc tế. Hoạt động đối ngoại của quốc gia nhiều hơn bất cứ các chủ thể nào khác. Như vậy, quốc gia là chủ thể tham gia quan hệ chính trị quốc tế nhiều nhất cả về thời gian, không gian lẫn cường độ.

*Thứ hai*, mục đích của quốc gia khi tham gia quan hệ chính trị quốc tế cũng lớn nhất khi gắn liền với những lợi ích cơ bản của quốc gia và cộng đồng cư dân là tồn tại và phát triển. Tầm quan trọng sống còn của các lợi ích này khiến cho mục đích tham gia quan hệ chính trị quốc tế của quốc gia trở nên mạnh mẽ nhất. Tính vững bền của các lợi ích đó khiến cho mục đích này trở nên thường xuyên và có tác động liên tục tới quan hệ chính trị quốc tế. Tính đa dạng của các lợi ích đó cũng khiến mục đích này bao trùm mọi lĩnh vực của cuộc sống và ảnh hưởng tới mọi mặt của thế giới. Đồng thời, mục đích của quốc gia cũng chính là động lực hình thành và phát triển quan hệ chính trị quốc tế và là nhân tố chi phối quan hệ chính trị quốc tế lớn nhất.

So với quốc gia, mục đích tham gia quan hệ chính trị quốc tế của các chủ thể phi quốc gia thường nhỏ bé hơn. Các mục đích đó được giới hạn trong những mục tiêu cụ thể, trong những lĩnh vực nhất định. Các mục đích này